

ELŐSZÓ

A Magyarságkutató Intézet fennállásának közel négy éve alatt olyan eredményeket ért el, amelyek több tudományterületen is új utakat és lehetőségeket nyitottak meg, és megkerülhetetlenek lesznek a jövőbeli kutatások számára. Ezek közül kétségkívül a magyar őstörténet kutatásában elérték a legismertebbek: a populációgenetikai és a Turul-dinasztiát érintő archeogenetikai eredmények teljesen új értelmezési keretbe helyezték a magyarság etnogenezisét és korai történetét. Az Intézet munkája azonban ennél jelentősen szélesebb körű tematikát ölel fel. A történettudomány, a néprajz, a klasszika-filológia mellett a régészet, a nyelvészet, valamint az eszmetörténet területén végzett kutatások is számos nívóval szolgálnak, és hozzájárulnak a magyar tudományosság magas szintű műveléséhez.

Az Intézet kutatóközpontjai a magyarság múltjának feltárása és nemzeti jövőképeinek formálása köré szerveződnek. Munkánkba a teljes kutatási spektrumot reprezentáló évkönyvek nyújtják a legteljesebb betekintést. Az Olvasó által kézben tartott 2021. évi évkönyvbe ezúttal 18 tanulmány került be, melyekhez angol nyelvű kivonat is tartozik. A tanulmányok közel tucatnyi tudományterületet foglalnak magukba. Az intézeti évkönyvek sorában harmadik kötet ismét rendkívül sokszínű, önmagában is egységes egész, de még így is csak egy kis szelete az intézeti műhelyekben folyó munkáknak. Az Intézet által kiadott tudományos értekezések mindegyikénél alapvető elvárás a legmagasabb fokú szakszerűség, valamint nyelvi megformáltság. Nincs ez másként az évkönyv esetében sem. A tanulmányokat az adott tudományterület széles körben elismert tekintélyű tudósai lektorálták, a nyelvhasználat minőségét pedig az Intézet által egyedülálló módon alkalmazott nyelvi lektorálás biztosítja.

A kötetben közölt tanulmányok mind a nemzeti identitás építését és erősítését, a magyarság múltjának és jelenének minél szélesebb körű, professzionális megismertetését tűzték ki célul. A következőkben ezekből emelünk ki néhány kulcsfontosságú gondolatot.

A történettudományi tanulmányok sorát Babucs Zoltán nyitja Manno Miltiadesről (1879–1935), saját korának egyik „reneszánsz emberéről” szóló dolgozatával. A kiváló sportoló harcolt az első világháborúban, majd azt követően grafikusként, szobrászként, plakáttervezőként tevékenykedett. A szerző rámutat, hogy az ő nevéhez fűződik „a Horthy-kor egyik legemblematisabb alkotása”, a „Horthy!” feliratú plakát. Borvendég Zsuzsanna a szocializmus sok sötét oldala közül egy önellentmondással terhelt jelenségre, Cyrus Eaton, egy dúsgazdag „kapitalista” és a kádári Magyarország kapcsolatára mutat rá. A milliárdos „filantróp” üzletember archetípusának tartott Eaton a szocialista vezetés legmagasabb köreivel állt kapcsolatban, és közreműködött a szocialista rendszer pozitív megítélésének amerikai elősegítésében. A dualizmus időszakába kalauzolja el az Olvasót Fabó Edit az 1881-es lourdes-i magyar zarándoklatot bemutató tanulmányával. A katolicizmus közéleti és részben hitéleti útkeresésének fontos állomása volt a franciaországi jelenés helyszínének meglátogatása. A zarándoklat önmagában jól sikerült, de hatását tekintve nem tudta elérni a neki szánt szerepet, mert a „kor anyagelvűségébe [...] aligha fértek bele a természetfeletti jelenségek”, így a jelenés misztikuma nem mozgatótt meg tömegeket. A forradalmak tárgyalását mutatja be Illik Péter a szocialista középiskolai tankönyvekben. A tanulmány fő kérdésként a vörös- és fehérterroret, valamint az ezek közötti oksági kapcsolatot elemzi. A szocialista tankönyvi narratívákban a forradalmiság pozitív bemutatása mellett nem található kauzalitás a vörös- és a fehérterror között, míg a rendszerváltoztatást követően ez a gondolat – meglepő módon – sokáig megmaradt a tankönyvekben. Kása Csaba Románia 1944. augusztus 23-i átállásának történetéhez szolgált értékes adalékokat. A szerző aláhúzza, hogy Románia a második bécsi döntés után kereste Hitler kegyeit, hogy visszakaphassa az erdélyi területeket és hadseregének nagy részével támogatta a németek szovjetellenes harcait. A sztálingrádi kudarc részben a román hadsereg gyengeségének is volt köszönhető. Azonban ezt követően sokáig kitarzott Románia a németek oldalán, miközben titkos eszközökkel felvette a kapcsolatot a szövetséges hatalmakkal. Románia átállását a szerző a katonai helyzet helyett Észak-Erdély visszaszerzésének reményével indokolja.

A térképészet és a történettudomány eredményeit ötvözi Jeney János az erdélyi falurombolás jelképéről, Bözödújfaluról írt tanulmányában. A terület- és

településrendezésnek, valamint szisztematizálásnak nevezett, iparosítással indokolt falurombolási program egyes elemeinek végrehajtását alapos felmérés előzte meg. A tanulmány a faluról készült felmérési rajz alapján mutatja be a székely falu tragédiájának lépéseit.

A történettudomány és a művészettörténet határterületén mozog Sashalmi-Fekete Tamás és Németh Zsolt tanulmánya, amely a Szent László-legenda falképciklusok számba vételét és rendszerezését végzi el, valamint elemzi a földrajzi elhelyezkedésüket. Bőséges historiográfiai bevezetővel és módszertani megalapozással támogatva a szerzők 67 falképciklust rendeztek adatbázisba és vittek térképre.

A klasszika-filológia két tanulmányban jelenik meg az évkönyvben. A magyar őstörténet legfontosabb írott forrása, Bíborbanszületett Konstantin bizánci császár udvarában készült kormányzati „segédkönyv”, a *De administrando imperio* görög betűs glosszái hangsúlyjeleinek értelmezését Fehér Bence mutatja be. A kéziratos eredetihez visszanyúló tanulmány fontos eredménye a magyarokról szóló szövegrész alapján a Bulcsú–Termacsú-küldöttség nyelvére vonatkozó megállapítás, miszerint a követek vagy tolmácsaik nyelve nem magyar volt, vagy a magyar nyelv eddig ismeretlen állapotát tükrözte. A hunokról szóló arab forrásokat interpretálja Severino-Varsányi Orsolya tanulmánya. A már ismert szövegeken túl a szerző olyanokat is talált, amelyek arab szerzők tollából születtek és a heftalitákról szólnak. Az elsősorban tematika és kronológia alapján rendszerezett arab szövegek kiadásait, említéseit is sorra veszi a szerző, és rámutat a szövegkorpusz kiadásának és elemzésének fontosságára.

Németh Zsolt eszmetörténeti kutatásáról számol be tanulmányában, amely a Szent Korona keresztjének és Pantokrátor-ábrázolásának arányrendszerét mutatja be. Egy kopt eredetűnek mondott, Paul Trilloux által készített rajz aranymetszésarányokon alapuló szerkezete egy régi, keresztény műtárgyak méretezésére szolgáló arányrendszert rejt magában, amely a Szent Koronán megjelenik, de idővel feledésbe merült.

A néprajztudomány tárgyában született tanulmányok sorát több szerző is gazdagítja. Kinda István a XIX-XXI. századi Székelyföld gazdálkodói attitűdjeit és a földdel szembeni magatartását elemzi hét nagyobb korszakra lebontva. Konklúzióként kiemeli, hogy: „[...] az alapvetően földhöz kötődő székelyföldi

közösségeknek az egyes korszakokban az újabb és újabb politikai-makrogazdasági stratégiák miatt a föld iránti hagyományos ragaszkodása állandó változó – ez pedig egyes esetekben oda vezetett, hogy a családnak nemzedékeken át kényeret adó földektől a hátrányos agrárpolitikák miatt megszabadulni kényszerültek.” Szőnyi Vivien a moldvai Magyarfalú tánckultúrájába, az ünnepekhez, a szórakozáshoz és a hagyományörzéshez köthető táncélet világába kalauzolja el az Olvasót, a magyarfalusi táncélet átalakulásának bemutatására fókuszálva. A szerző a táncalkalmak körülményeinek (helyszín, időpont, résztvevők száma) megváltozása mögött meghúzódó okként a „Moldvát és Magyarfalut érintő regionális és helyi érvényű gazdasági és társadalmi változásokat” emeli ki. Tánzos Vilmos *Zoomorfizmuson alapuló metaforikus képek egy székelyfalú (Csíkszentkirály) tájnyelvében* című írása bevezető részében a metaforikus képek előfordulásának néhány esztétikai-poétikai és társadalmi-pragmatikai kérdését járja körül, majd munkája adattári részében egy csíkszentkirályi nyelvi gyűjtésre épülő metaforagyűjteményt közöl. Vajda András a Maros menti Sáromberke karácsonyi ünnepkörök kapcsolódó néphagyományainak alakulását ismerteti. Tanulmányában felvázolja, hogy a XX. századi sáromberkei magyarság életében hogyan alakultak a karácsonyi néphagyományok, „valamint milyen hatásai voltak a különböző gazdasági, politikai és kulturális folyamatoknak a karácsonyhoz kapcsolódó népszokások alakulására”.

A nyelvtudomány iránt érdeklődőknek érdekes nyelvtipológiai adalékot nyújt Tóth Zsolt írása. A tanulmány a morfológiai leírások „legérdekesebb és egyben legvitatottabb” témakörét, az igeneveket tárgyalja. Mindezt kontrasztív keretbe helyezi, és a magyar és a mongol igenévrendszer összevetésére fókuszál. Rási Szilvia tanulmányának középpontjában az egyetemi hallgatók tudományos íráskészségéhez kapcsolódó problémák állnak. A szerző egy kérdőíves, tartomelemző szoftver segítségével megvalósított vizsgálat eredményeit ismerteti, amely feltárja az oktatók és a hallgatók tudományos szöveggel kapcsolatos véleményét, tapasztalatait.

A kötetben megjelenített tudományterületeket sokszínűségét gazdagítja Maár Kitti, Varga Gergely István, Kovács Bence, Schütz Oszkár, Tihanyi Balázs, Nyerki Emil, Raskó István, Pálfi György, Maróti Zoltán, Neparáczi Endre és Török Tibor tanulmánya is, amely a X-XI. századi Kárpát-medencében élő

honfoglaló köznép genetikai karakterizálására tesz kísérletet több temetőből vett minta alapján.

A Kr. e. első évezred első felébe kalauzolja az olvasót Horváth Veronika tanulmánya a Tuva területén végzett kora szkíta kori kurgánok ásatási eredményeinek magyar szemléletű bemutatásával. Az Elő-Ázsiából és a Kaukázus területéről kiinduló hatások az arzsani típusú temetkezési komplexumok megjelenését eredményezték. A magyar őstörténet szempontjából fontos területek régészeti eredményeinek megismerése hiánypótló szempontokat emelhet be a magyar tudományba.

A magyarság történetének tudományos módszerekkel történő kutatása közel három évszázadra tekint vissza, és az idők során a magyarság történetének számos aspektusa került a figyelem középpontjába, de még így is bőséggel akadnak ismeretlen részek, fehér foltok a magyar történelem lapjain.

A Magyarságkutató Intézet felvállaltan kiemelt feladata, hogy a magyarság történetének olyan fejezeteit vizsgálja, amelyek eddig nem, vagy csak kevésbé kerültek a különböző tudományok művelőinek figyelmébe, mindezt a munkát pedig korszerű módszerek alkalmazásával, újszerű megközelítésekkel végezze.

Az évkönyvben közölt tanulmányokat leginkább ez a küldetés köti össze: mindegyik tanulmányról elmondható, hogy a képviselt tudományterületet gazdagítja és a meglévő kutatási eredményeket bővíti.

Kötetünket annak reményében bocsátjuk útjára, hogy az abban közölt, gazdag tematikájú és a tudományosság elvárásainak megfelelően megalkotott tanulmányok mind az egyes tudományterületek képviselőit, mind pedig a tárgyalt témák iránt érdeklődő laikusokat a leírtak továbbgondolására készítetik, és elősegítik a magyar tudományosság további épülését.

A Magyarságkutató Intézet azonban nemcsak múltunk feltárásában vállalta a jégtörő szerepet, de vallom, hogy a mában dől el a következő évszázadok magyar sorsa, minősége, és bizony a mi működésünk a záloga a magyar szellemi megmaradásnak itt a Kárpát-medencében.

Dr. Horváth-Lugossy Gábor
főigazgató

TANULMÁNYOK

